

УДК 372.881.1

ОБРАЗНІСТЬ АНГЛОМОВНОГО ПОЕТИЧНОГО ДИСКУРСУ ХХІ СТОЛІТТЯ: ІНФОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

Акішина М.О., к.філол.н., доцент,
Херсонський державний університет

Стаття присвячена окресленню механізму мовного втілення реалій дійсності з точки зору індивідуально-авторського сприйняття світу в американських сучасних поетичних текстах. У статті надаються результати аналізу реалізації та інтерпретації образних засобів через залучення інфологічного підходу.

Ключові слова: американські поетичні тексти, образні засоби, інфологічний підхід.

Стаття посвящена освещению механизма языкового воплощения реалий современной действительности с точки зрения индивидуально-авторского восприятия мира в современных американских поэтических текстах. Предлагаются результаты анализа путей и способов реализации, а также интерпретации образных средств посредством инфологического подхода.

Ключевые слова: американские поэтические тексты, образные средства, инфологический подход.

Akishina M.O. IMAGERY SYSTEM OF AMERICAN POETIC DISCOURSE: INFOLOGICAL APPROACH

The article highlights the mechanism of language embodiment of modern realia in American poetic texts from the point of view of individual author worldview. The article presents the results of analysis of the ways of figurative means' realization and interpretation through the infological approach.

Key words: American poetic texts, figurative means, infological approach.

Поетичний дискурс ХХІ століття постає своєрідною проекцією суспільної свідомості, яка, у свою чергу, створює передумови для художньої самоідентифікації особистості та суспільства. Англomовний поетичний дискурс сучасності демонструє низку унікальних ознак, що визначають особливості національного менталітету та культури американської та британської мовних спільнот. Вивчення механізму мовного втілення реалій дійсності з точки зору індивідуально-авторського сприйняття світу є трендом сучасної лінгвістичної науки. Образність, як результат відображення зовнішнього світу у поетичному дискурсі ХХІ століття, постає утворенням, що акумулює різноманітні ознаки явищ, фрагментів оточуючої дійсності у повному обсязі чуттєвого сприйняття, переломленого крізь призму художньої свідомості автора.

Актуальність статті зумовлена загальним спрямуванням сучасних лінгвістичних студій на встановлення та обґрунтування змін у функціонуванні одиниць мовної системи, зумовлених як розвитком мови в цілому, так і особливостями поетичного мовлення ХХІ століття. Окрім значних успіхів у дослідженні образності у руслі лінгвокогнітивного (Н.Ф. Алефіренко, Н.Д. Арутюнова, Л.Л. Баранов Л.І. Белехова, Н.Н. Болдирев, В.І. Карасик, О.С. Кубрякова, А.П.; І.П. Сусов; І.С. Шевченко; R. Carston; G. Preyer, A.M. При-

ходько, І.С. Шевченко, M. Freeman, M. Johnson, G. Lakoff, M. Turner, Z. Kovecses), та комунікативно-прагматичного (Л.Р. Безугла) підходів, актуальним є дослідження образності з огляду на кібернетичний, зокрема інфологічний, підхід.

Об'єктом дослідження є образність поетичного дискурсу, предметом – інтерпретація образних засобів у руслі інфологічного підходу.

Інфологічність як ознака дискурсивності поетичного тексту базується на засадах кібернетики. Кібернетика, як наука про загальні принципи управління, містить такі основоположні поняття, як поняття «чорного ящика», інформаційних потоків, зворотного зв'язку та самоорганізації. Природа кібернетичних систем фокусує увагу дослідження на задачах обробки зовнішньої інформації, реагуванні на неї та можливостях змінення внутрішньої структури з метою підвищення ефективності виконання перших двох задач [4, с. 124]. Екстраполюючи поняття кібернетики на дослідження поетичного тексту та його дискурсивної ознаки зокрема, вважаємо, що тут існує багато спільного. Так, наприклад, вбачаємо спільність між інтерпретацією тропеїки англomовного поетичного дискурсу та «чорним ящиком», поняття зворотнього зв'язку та самоорганізації пов'язуємо з властивостями поетичного тексту, а саме із

взаємодією «автор – читач». Обробка зовнішньої інформації перегукується з прагматичними установками автора поетичного тексту.

Наразі актуальним у кібернетичній науці є дослідження суттєвих особливостей процесів життєзабезпечення та свідомості для моделювання задач штучного інтелекту. Підтвердженням такої тенденції можна вважати помітне концептуальне розширення понять так званого інфологічного підходу. Сам термін було запозичено з теорії баз даних, де під інфологічним рівнем розуміється інформаційно-логічна модель предметної області, з якої виключено збитковість даних, а натомість відображено інформаційні особливості об'єкта. Інфологічне представлення даних не враховує особливості та специфіку конкретної інформації, а орієнтовано, насамперед, на людину, яка проєктує та використовує базу даних [2, с. 93]. Так, вважаємо, що таке трактування інфологічності перетинається з поняттям антропоцентричності поетичного тексту. Інфологічна модель є засобом структуралізації і деталізації концептуальних понять семантики даних.

Досліджуючи поетичний дискурс ХХІ століття через призму інфологічного підходу, виділяємо такі ознаки дискурсивності поетичного тексту: «чорним ящиком» служить текст, закодований за допомогою тропів та фігур; у якості критеріїв інфологічного підходу можуть застосовуватися виключно параметри, що пов'язані з поняттям мотивів (потреб), емоцій, рефлексії та асоціативної мережі образів як основного когнітивного ресурсу бази знань людини; діалог (автор – читач) як форма мовленнєвої діяльності може розглядатися як результат взаємодії двох чи декількох інфологічних систем.

На рис. 1 зображено схему інфологічної моделі мовленнєво-розумової діяльності людини, що, згідно з інфологічним підходом, включає у свій склад «чорний ящик» та внутрішню інфологічну систему, на вхід якої безперервно подається множина образів подій у вигляді потоку Х. Виходом такої системи служать образи потоку інформації Y згідно з теорією моделювання образного мислення людини [2, с. 92]. Суттєвою відмінністю інфологічного підходу до моделювання дискурсивної діяльності людини від класичного кібернетичного підходу є використання рефлексії як внутрішнього зворотного зв'язку. «Висвітлювати» отримані з «чорного ящика» образні комбінації дозволяють такі принципи рефлексії [2, с. 90]: адекватність образного

пізнання зовнішньому світу; використання внутрішніх мотивів та потреб як об'єктивних передумов; застосування механізму емоцій в якості сигнального апарату щодо стану мотиваційної сфери та вектору емоцій як критерію досягнення мети.

Рис. 1. Схема інфологічної моделі мовленнєво-розумової діяльності людини

Інфологічний підхід дозволяє ширше проаналізувати образність як одну з ознак поетичного дискурсу та полягає у моделюванні об'єктивної дійсності в інформаційному потоці.

Інфологічна модель – це модель предметної області (у руслі нашого дослідження – соціальної сфери, історичної епохи), що конструюється за допомогою інформації та потреб потенційних користувачів (у руслі нашого дослідження – читачів). Під час інфологічного моделювання всі дії спрямовані на вивчення та аналіз предметної області, що допомагає отримати семантичну модель предметної області у вигляді неформального словесного описання (у руслі нашого дослідження – тропеїки).

Основним джерелом відомостей про предметну область є потенційні користувачі (читачі), тому вкрай важливо враховувати їхні інформаційні потреби (прагматичні установки автора). Залежно від особливостей створюваної інформації коло її користувачів може суттєво змінюватися [3, с. 94].

Застосовуючи термінологічний апарат інфологічного підходу у кібернетичці, вважаємо, що інфологічна модель поетичного тексту – це семантична модель, що описує структуру досліджуваної предметної області (дискурсу). Це структура даних, яка служить для збереження та ефективного використання вихідної інформації (тобто поняття, що міститься в семантиці тропу). Інфологічна модель може містити лакуни. У цьому випадку можливо виявити деяку відповідність фреймовій моделі представлення знань.

Вивчивши основні поняття інфологічного підходу в кібернетичних дослідженнях та екстраполюючи його методіку на вивчення проблеми тропеїки англomовного поетичного дискурсу ХХІ століття, можна розробити інфологічну модель «сутність-зв'язок» (entity – relationship model) [2, с. 94]. Основи цієї моделі були закладені американським дослідником Пітером Ченом у 1976 році. Модель відображає уявлення автора про дані.

Мета інфологічного моделювання полягає у забезпеченні природних способів репрезентації інформації. У випадку поетичного дискурсу таким природним способом є використання стилістичних засобів. Основними конструктивними елементами інфологічних моделей є сутності, зв'язки між ними та їхні властивості (атрибути). Для прикладу проаналізуємо вірш Саймона Армітажа «*A time of Change*», у якому йдеться про події 11 вересня 2001 року в Сполучених Штатах Америки. 11 вересня був здійснений теракт, під час якого загинуло близько 3 тисяч людей. Автор говорить про те, що винуватцем трагедії є жага до багатства і байдужість людей один до одного: *This is the news – / Not to be confused with reality, / But rather some sci-fi blockbuster or nightmare flick / Before the hero puts it all right – / Two dreadful flights into two uprights, / Pillars of Mammon, alters for the dead to die on*. Цей поетичний текст є прикладом конвергенції тропів, які формують складний образ-метаболу. Фрагмент поетичного тексту *Not to be confused with reality, / But rather some sci-fi blockbuster or nightmare flick / Before the hero puts it all right* / складає парантезу, або самостійне, інтонаційно та синтаксично виділене висловлювання, що міститься в основному тексті та має значення додаткового повідомлення, пояснення, або авторської оцінки. При чому парантеза нерідко слугує джерелом іронічного викладення, як це реалізується і в цьому випадку. Текст просякнутий іронією, яка, перш за все, відчувається у словах *the hero puts it all right*. Іронія полягає в тому, що автор, занурюючи читача у надсерйозну тему трагічних подій, переносить його у світ кіноіндустрії (на це вказує згадане ним слово *blockbuster*, що належить до сфери кіно) та натякає на поширене щасливе завершення розвитку сюжету в американських бойовиках, прикладом чого, зокрема, слугує кінострічка «Міцний горішок», де головний герой врятував заручників у хмарочосі та здолав безліч неймовірних труднощів. Позитивність мислення та оптимізм американського народу відображені у багатьох фільмах. Національно-культурний компонент сприйняття іронічного є надважливим, адже він тісно пов'язаний із менталітетом американців, їхніми культурними традиціями, а також особливою зумовленістю ідеалу, на якому відбиваються етносоціальні особливості народу. Отже, рядок *the hero puts it all right*, вживаний у контексті трагічних подій 11 вересня, є іронічним тому, що утворює чітку межу між вигаданим

(світ кіноіндустрії) і реальним світом (події 09/11) та дає читачеві зрозуміти, що перетинання цих світів є неможливим. У загальному розумінні іронія – це фігура мовлення, в якій смисл прихований або протиставляється реальному смислу. Іронія утворює уявлення, що предмет обговорення не є таким, як здається. Наведений приклад іронії дає зрозуміти, що вислів *the hero puts it all right* не може існувати як троп поза текстом, адже він виникає одноразово у тексті та потребує детального тлумачення за допомогою залучення знань, що виходять за межі тексту. Дискурсивний образ із вірша Саймона Армітажа «*A time of Change*» *Two dreadful flights into two uprights* уводить читача у світ трагічних подій 11 вересня 2001 року, адже саме тоді два літаки були направлені терористами в хмарочоси-Близнюки. *Two dreadful flights into two uprights* – це дискурсивна метонімія, яка базується на застосуванні параболічного мислення, де домінуючим є *нарративне манування* як комплексна лінгвокогнітивна операція, яка залучає різні види манувань через проектування сюжету, теми, мотиву чи ідеї з будь-яких творів світової культури або відомих історичних подій на словесний поетичний образ, втілюючи їх у ньому шляхом іносказання, параболи (Л.І. Белехова). Параболічне мислення слугує підґрунтям для формування особливого виду словесного поетичного образу – образу-метаболи (Л.І. Белехова). Отже, ми звертаємось до знань зі світової культури, що пов'язує метонімію *Two dreadful flights into two uprights* із соціально-політичним дискурсом, що й утворює дискурсивну метонімію. Такий процес звернення до знань актуалізується когнітивними моделями, що активуються у процесі сприйняття та розуміння тексту. Словосполучення *Pillars of Mammon*, відсилаючи читача до знань про Мамону, акцентує дискурсивний характер метонімії. Культ Мамони заснований на ідеї примноження грошей, служіння грошам заради грошей. Кожна людина зустрічається з «мамоною» щодня через кредитні установи, тобто місця, де головним та єдиним змістом діяльності є маніпуляції з грошима з метою їх примноження. У Сполучених Штатах слово *Mammon* використовується для позначення жаги до грошей Уолл-Стріт, адже ця вулиця вважається історичним центром фінансового району Нью-Йорка. Вулиця відома тим, що на ній розташована Нью-Йоркська фондова біржа та безліч хмарочосів. Таким чином, ми вважаємо, що *Pillars* – це і є хмарочоси,

а *Pillars of Mammon* ми асоціюємо з хмарочосами Уолл-Стріт. Рядок *Two dreadful flights into two uprights* приводить до висновку, що *Pillars of Mammon* – вежі знаменитого Всесвітнього торгового центру, Близнюки, уособлення Мамони – були зруйновані внаслідок терористичного акту 11 вересня 2001 року. Конвергенція стилістичних засобів допомагає відчутти сплетіння різних реальностей, які існують у свідомості сучасної людини та викликають почуття хаосу, що має бути подоланим через перлокутивний ефект поетичного тексту, спрямованого на формування гармонійного післятекстового відчуття. Застосовуючи формулу метаболу до рядків *Two dreadful flights into two uprights*,/ *Pillars of Mammon, alters for the dead to die on*/, ми визначаємо зображення процесу скоєння теракту (*Two dreadful flights into two uprights*) як вихідне поняття, натомість поетичне висвітлення руйнування економіки (*Pillars of Mammon*) – як результативне. Перехідним поняттям є поняття стовпа (*uprights/Pillars*), який символізує світову вісь між небом та землею, що викликає асоціації з архетипним символом Дерева життя та стабільності на кшталт двох колон храму Соломона, які символізують силу та стабільність. Релігійний підтекст поняття стовпа доводять слова з Біблії, де йдеться про те, що тільки Бог може рухати землю так, що «стовпи її здригаються» (Іов 9:6). У цьому випадку алюзію на символ стовпа вбачаємо в архітектурній споруді Всесвітнього Торговельного центру, що позначається словосполученням *two uprights*. Вислів *Pillars of Mammon* уособлюють образ економіки США, яка постраждала внаслідок теракту 2001 року. Отже, створюючи образ-метаболу, автор уможливує одночасне існування двох реальностей – руйнування Всесвітнього торговельного центру як архітектурної споруди та спроби зруйнування економіки США.

На рис. 2 зображена інфологічна модель фрагменту поетичного тексту Саймона Армітажа «A Wind of Change»:

В інфолонічній моделі сутність – це об'єкт, що виокремлюється (ідентифікується) користувачем предметної області (читачем). Атрибут – властивість сутності, яка є значущою з точки зору користувача (читача). Ключ – мінімальний набір атрибутів, за допо-

*Two dreadful flights into two uprights,
Pillars of Mammon, alters for the dead to die on*

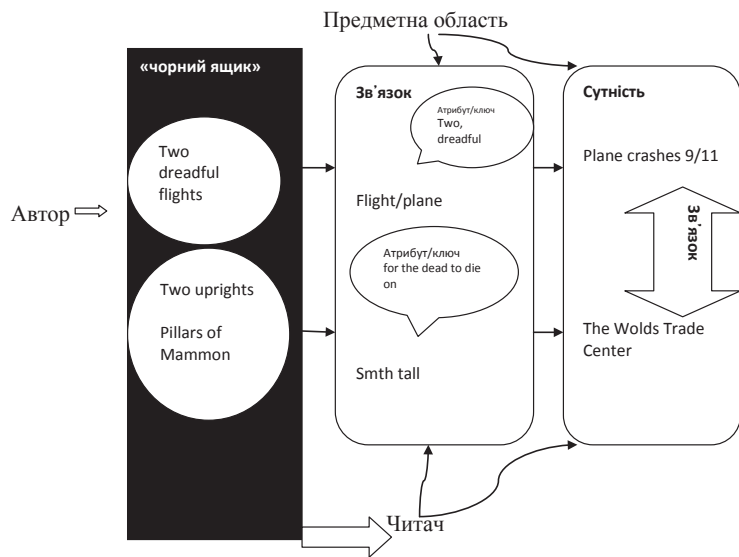

Рис. 2. Інфологічна модель поетичного фрагмента тексту «A Wind of Change»

могою значення яких можна легко знайти сутність. Так, наприклад, у вислові *Two dreadful flights* автор має на увазі саме певні рейси 9/11, що знищили башти Торговельного центру. Це стає зрозумілим завдяки атрибутам – *dreadful* (активує знання про жажливість рейсів 9/11), *two* (кількість літаків, що знищили башти, співпадає з тою, що згадується у вірші), які пов'язують дві сутності. Мінімальність означає, що виключення з набору будь-якого атрибута не дозволяє ідентифікувати сутність, тобто відсутність числівника *two* значно ускладнювала б розуміння поетичного тексту. Зв'язок – відношення між усіма сутностями, що створюють складний образ.

Отже, дослідження образних засобів у руслі інфологічного підходу сприяє вдосконаленню інтерпретації образності поетичного дискурсу XXI століття. Інфологічний підхід є синтезом лінгвокогнітивного, дискурсивного та комунікативно-прагматичного підходів у дослідженні поетичного дискурсу.

Перспективний напрямом подальших досліджень необхідно вважати розробку комплексу інфологічного моделювання образного простору поетичного дискурсу XXI століття.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бісікало О.В. Класифікація образного пошуку та моделювання інсайту / О.В. Бісікало // Вісник СумДУ. – 2008. – № 2. – С. 53–59. – (Серія: Технічні науки: науковий журнал).
2. Бісікало О.В. Представлення пізнавальної діяльності

- на основі інфологічної моделі образного мислення людини / О.В. Бісікало // Вісник СумДУ. – 2009. – № 5. – С. 90–96. – (Серія: Технічні науки: науковий журнал).
3. Валькман Ю.Р. О языке образного мышления / Ю.Р. Валькман, Л.Р. Исмагилова // Доклады международной конференции «Диалог 2004». – 2004. – С. 90–97.
 4. Глушков В.М. Введение в кибернетику / В.М. Глушков. – Киев : Изд-во АН УССР. – 324 с.
 5. Урусов В.В. Инфология (R). Тема: метапсихология. Экибана: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://read.bookam.net/read/urusov_v_/page0/metapsihologija__yekibana.html